

зовнішньоекономічні спори [Текст]. Господарське право та процес в умовах трансформації суспільних відносин: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (в авторській редакції), (м. Кривий Ріг, 27 вересня 2018 року. Кривий Ріг: ДЮІ МВС України, 2018. С. 233—237.

МІЖНАРОДНИЙ КОМЕРЦІЙНИЙ АРБИТРАЖ ЯК ОДИН ІЗ ОРГАНІВ, ЯКІ ВИРІШУЮТЬ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНІ СПОРИ

Тилюк Богдана Віталіївна

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки та торгівлі»

Зростання кількості багатонаціональних компаній та здійснення ними різноманітних міжнародних операцій створює загрозу виникнення розбіжностей у тлумаченні змісту домовленостей чи фактів, які виникають в процесі міжнародного співробітництва. Це призводить до ризиків, пов'язаних з комерційними спорами, правове поле вирішення яких може лежати за межами кордонів держави. Зовнішньоекономічна діяльність (ЗЕД) значної кількості суб'єктів господарювання є складною, оскільки передбачає наявність державного регулювання, спрямованого на захист економічних інтересів України, прав і законних інтересів суб'єктів ЗЕД, створення рівних умов для розвитку всіх видів підприємництва у сфері зовнішньоекономічних відносин і використання суб'єктами ЗЕД доходів та інвестицій, заохочення конкуренції і обмеження монополізму суб'єктів господарювання у сфері ЗЕД [1, с. 568]. А власне регулювання такої діяльності здійснюється за посередництва ліцензування; квотування; державної реєстрації та державного регулювання зовнішньоекономічних договорів (контрактів); митного, податкового та валютно-фінансового регулювання [1, с. 568]. А тому між українськими і закордонними суб'єктами ЗЕД, а також державою часто можуть виникати різноманітні спори, пов'язані як із відмінностями у національному господарському законодавстві, так і в небажанні чи неможливості окремих учасників ЗЕД норми законодавства виконувати. А тому на перше місце у

Тилюк Б.В. Міжнародний комерційний арбітраж як один із органів, які вирішують зовнішньоекономічні спори [Текст]. Господарське право та процес в умовах трансформації суспільних відносин: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (в авторській редакції), (м. Кривий Ріг, 27 вересня 2018 року. Кривий Ріг: ДЮІ МВС України, 2018. С. 233—237.

врегулюванні суперечок між учасниками ЗЕД виходить Міжнародний комерційний арбітраж (МКА).

Метою роботи є визначення місця, ролі та механізму правового регулювання МКА у сфері зовнішньоекономічних відносин, а також визначення переваг та недоліків врегулювання ним комерційних спорів.

У комерційній сфері досить часто виникають спори, так як всі ситуації передбачити не можливо, а кожна сторона враховуючи економічні інтереси не може потупитися чи дати перевагу іншій стороні.

У разі спору між комерційними підприємствами різних країн сторони звертаються до арбітражу, який зветься МКА. Як видно з назви, він стосується комерційних суперечок, що виникають між підприємствами, розташованими у різних країнах. Ці дві ознаки відрізняють МКА від інших судів. Саме МКА має суттєві переваги для вирішення спорів між суб'єктами господарювання різних країн [3, с. 18].

Арбітраж стає універсальним місцем вирішення спору, дозволяє уникнути формалізму та конфронтації при розгляді, забезпечуючи при цьому необхідну ступінь конфіденційності, що є вельми суттєвим у сфері господарювання. Арбітраж протиставляється не тільки судовому вирішенню спорів, але й іншим альтернативним процедурам (переговори, посередництво), в той же час не стає відособленим від системи альтернативного вирішення спорів, наприклад від примирювальних процедур [1, с. 69].

Досить важливим є те що сторони ще в своїх угодах можуть вирішити питання щодо врегулювання спорів та обрати спосіб врегулювання, законодавство за яким буде вирішуватися та навіть арбітрів яким вони довіряють та вважають найбільш кваліфікованими у їх справі, тому саме так вони зменшують ризик додаткових спорів та невдоволення сторін.

МКА керується у своїй діяльності Регламентом, який визначається сторонами спору або органом, при якому діє даний арбітраж. У випадках, коли

Тиліук Б.В. Міжнародний комерційний арбітраж як один із органів, які вирішують зовнішньоекономічні спори [Текст]. Господарське право та процес в умовах трансформації суспільних відносин: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (в авторській редакції), (м. Кривий Ріг, 27 вересня 2018 року. Кривий Ріг: ДЮІ МВС України, 2018. С. 233—237.

сторони звертаються до постійно діючого МКА, що має свої правила та процедури, можливо передбачити особливі процедури арбітражу щодо конкретного спору:

- внести в письмовій формі зміни до обраного Регламенту;
- арбітражний розгляд дає можливість сторонам обрати не лише арбітражну процедуру, а й право, яке буде застосовуватись;
- за відсутності такої згоди сторін арбітражний суд застосовує право згідно з колізійними нормами;
- арбітражне судочинство передбачає також погодження мови провадження;
- арбітражне рішення є остаточним і обов'язковим для сторін, воно не підлягає ні апеляції, ні наступному оскарженню (хоча тут необхідно мати на увазі можливість випадків, коли рішення арбітражу може бути оголошено недійсним на підставі ст. IX Європейської конвенції про зовнішньоторговельний арбітраж) [2, с. 232].

Також цікавим є питання щодо норм права, які застосовуються при вирішенні спору МКА. У ст. 28 ЗУ «Про міжнародний комерційний арбітраж», де вказано, що третейський суд вирішує спір згідно з такими нормами права, які сторони обрали як такі, що застосовуються до суті спору. Якщо в ньому не висловлено іншого наміру, будь-яке положення права або системи права будь-якої держави повинно тлумачитись як таке, що безпосередньо відсилає до матеріального права цієї держави, а не до її колізійних норм. У разі відсутності якої-небудь вказівки сторін третейський суд застосовує право, визначено згідно з колізійними нормами, які він вважає застосовними. Третейський суд приймає рішення *ex aequo et bono*, або як «дружній посередник», лише в тому разі, коли сторони прямо уповноважили його на це. В усіх випадках третейський суд приймає рішення згідно з умовами угоди і з урахуванням торгових звичаїв, що стосуються даної угоди [4, с. 4].

Тилюк Б.В. Міжнародний комерційний арбітраж як один із органів, які вирішують зовнішньоекономічні спори [Текст]. Господарське право та процес в умовах трансформації суспільних відносин: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (в авторській редакції), (м. Кривий Ріг, 27 вересня 2018 року. Кривий Ріг: ДЮІ МВС України, 2018. С. 233—237.

Доцільно буде порівняти та виокремити переваги та недоліки врегулювання спорів МКА. Його переваги в основному пов'язані з простотою і швидкістю ухвалення рішень. З іншого боку, ці риси арбітражу можуть розглядатися і як мінус, особливо для сторони, що програла справу. Зокрема, можна вказати на наступні переваги арбітражу перед загальним судом:

- неупередженість арбітрів. Оскільки сторони можуть самі призначати арбітрів, це збільшує ймовірність справедливого рішення. Правильному розгляду спору сприяє і те, що сторони можуть призначити арбітрами не лише юристів, а й фахівців з області, тісно пов'язаної з предметом спору;

- простота процедури. Сторони можуть самі визначати процедуру арбітражу, зокрема вибирати документарний розгляд;

- конфіденційність. МКА забезпечує конфіденційність, оскільки його рішення не оприлюднюються без згоди сторін. Це може бути важливо у справах, пов'язаних, наприклад, з інтелектуальною власністю;

- можливість виконання рішення. Як зазначено вище, арбітражне рішення, видане практично в будь-якій країні світу, може бути виконане в примусовому порядку у іншій країні, зокрема в Україні, на підставі Нью-йоркської конвенції;

- остаточність рішення. Арбітражне рішення не можна оскаржити або переглянути по суті. Це скорочує строк розгляду спору, оскільки сторона, яка програла, не може затягувати справу шляхом подачі апеляцій.

Тобто, говорячи про позитивні сторони МКА, можемо спостерігати суттєві переваги, які пришвидшують вирішення спору та однозначно мають юридичну силу, яка не дозволить знехтувати рішенням арбітражу. Також той факт що арбітром може бути особа яка має добрі знання щодо предмету спору, а це особливо важливо в господарських справах, маємо можливість більш кваліфіковано та вірно вирішити спір.

Мінуси арбітражу є значною мірою продовженням його переваг. Серед них можна вказати наступні:

Тилюк Б.В. Міжнародний комерційний арбітраж як один із органів, які вирішують зовнішньоекономічні спори [Текст]. Господарське право та процес в умовах трансформації суспільних відносин: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (в авторській редакції), (м. Кривий Ріг, 27 вересня 2018 року. Кривий Ріг: ДЮІ МВС України, 2018. С. 233—237.

- неможливість залучення третіх осіб: арбітраж не може залучати третіх осіб до процесу, отже, можливість його залучення для вирішення спорів між кількома кредиторами та боржниками є обмеженою;

- договірний характер: договірний характер арбітражу дає стороні, яка програла, більше можливостей оскаржувати його рішення, посилаючись на відсутність своєї згоди на арбітраж;

- мотиви рішення: в принципі, арбітраж не зобов'язаний викладати підстави свого рішення, однак сторони можуть зобов'язати арбітрів вказувати мотиви, за якими вони дійшли рішення;

- забезпечувальні заходи: арбітраж фактично обмежений у можливості застосування заходів забезпечення позову, тож у цьому випадку може бути необхідне звернення до суду. Такий порядок може бути особливо незручний у випадках, коли позивачеві потрібен швидкий захист його прав до винесення рішення по суті;

- неарбітрабельність спору: як зазначено вище, законодавства різних країн можуть вилучати деякі види спорів з категорії арбітрабельних. У цьому випадку арбітражне рішення не може бути виконане в країні, де діє таке обмеження. Але як можна помітити, все таки, позитивні фактори більш суттєвіші ніж негативні.

Як видно з вказаного, в цілому арбітраж має певні переваги перед державними судами. У багатьох випадках такі переваги можуть бути вирішальними – наприклад, там, де арбітраж є фактично єдиним реальним способом отримати виконання рішення. Втім, очевидно, що ці переваги є відносними. Для недобросовісної сторони вони – скоріше недоліки. Така сторона буде прагнути перевести вирішення спору з арбітражу в суд, де є більше можливостей для захисту з використанням усіх формальностей судового процесу, в т. ч. щодо затягування часу [3, с. 18].

Тилюк Б.В. Міжнародний комерційний арбітраж як один із органів, які вирішують зовнішньоекономічні спори [Текст]. Господарське право та процес в умовах трансформації суспільних відносин: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (в авторській редакції), (м. Кривий Ріг, 27 вересня 2018 року. Кривий Ріг: ДЮІ МВС України, 2018. С. 233—237.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Господарське право: Навч. посібник у схемах і таблицях / За заг. ред. канд. юрид. наук, доц. Шелухіна М.Л. К.: Центр навчальної літератури, 2006. — 616 с.
2. Федичин В. Міжнародний арбітраж VS Державне судочинство [Електронний ресурс]. *Юридична Газета*. № 12. 2017. Режим доступу: http://p-partners.com/storage/files/2017-03-29/18-19_iz_12562_lite.pdf
3. Квасніцька О.О. Міжнародний комерційний арбітраж як альтернативний спосіб вирішення спорів у сфері будівництва [Електронний ресурс]. *Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету*. Режим доступу: <http://vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc3/11.pdf>
4. Киричук А.С. Правовий механізм регулювання міжнародного комерційного арбітражу [Електронний ресурс]. *Економіка і право*. 2014. Режим доступу: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/7388/1/Kyrychuk%20%D0%90.pdf>
5. Хрімлі О. Міжнародний комерційний арбітраж: теоретико-правові питання функціонування інституту [Електронний ресурс]. *Юридична Україна*. 2016. Режим доступу: file:///C:/Users/admin/Downloads/urykr_2016_7-8_6.pdf